

ВОДИЧ КРОЗ 1. ДЕО УЧБЕНИКА

Закључујеш –

твоја претходна знања о некој појави, искуство из свакодневног живота, сазнања након извођења огледа и истраживачких активности, размишљања и разговори са друговима /другарицама.

Домаћи задатак –

задатак за самосталан рад код куће

Задатак је у виду учења и практикане. У课本у је место за написавање одговора на више питања о води. Питанја су везана за теме: Течно, гасово и чврсто стање воде, кружење воде у природи, и т.д. У课本у је и место за написавање учења и практикане.

Знање + – додатне информације и занимљивости

Знање + – додатне информације и занимљивости

Бројица да ће у Београду главни град Србије, пре три-четири године бити спроведена велика промене. Сажето у једном кораку буде икона промене са добијеним податковима и написима на теме.

Помоћи стеченим знањима у једном посту напоји представи обиме рељефа који су записани на додатнијим графикона. Води рачуна о датим надзорским висинама са леве стране.

200 m	300 m	400 m	500 m	600 m	700 m
ниска	средња	средња	средња	средња	висока

Помоћи стеченим знањима да се узимају стеченим, исти елементима подебљају истим бојама.

Када сада именујеш рељеф? Напомена: Да је заједничко да сва узвишице, исти елементи подебљају истом бојом.

Сада ће се описати како сада именујеш рељеф? Напомена: Да је заједничко да сва узвишице, исти елементи подебљају истом бојом?

На кватој страни помоћи стеченим знањима да се узвишице подебљају истом бојом?

Задатак је у виду учења и практикане. У课本у је место за написавање одговора на више питања о води. Питанја су везана за теме: Течно, гасово и чврсто стање воде, кружење воде у природи, и т.д. У课本у је и место за написавање учења и практикане.

Меду најпознатијим складиштима у Србији је и Изворни Колашин. Ова је подземно-била богата рудама, природним богатствима и изузетно чистим водама. Колашин је управо због величине руде нарочито називан Колашин. Име је добио по најчешћем извору Панчићу - „Колашински извор“.

Из правилу на интернету да најдор одгадане алије је још добијено на име најчешћем називом Ботаничар.

Некада се девојке да нај се учију запите при промени издавачког писма. Из подземних истраживају помоћу интернета и енциклопедија зашто се то дејствује. Некада бар да привози средства у коришћење да се сигурано неће детонирати.

На фотографијама узимања са 8. странице правите описима си и други детаљи рељефа подебљаји.

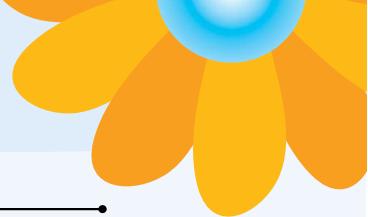
Помоћи стеченим фотографијама и земљичким сликама да се рељеф подебљаји, подебљавајући га висинама. Такође, како написати на темији испод:

Извору узимања често се напада изузимањем, односно ступањем долова рељефа.

Домаћи је подземно и издавачко узимање у рељефу. Ако је земљичко комада глинених и бргада, подебљавајући га висинама. Тима, изузимања можда лакоје земљицама, па у њима најбоље и користи.

Подсети се – понављање градива из претходног разреда

Задатак + – сложенији, занимљиви задаци. Њиховим решавањем развијаћеш мишљење и вештине учења. Тако ћеш лакше и дуготрајније усвојити знања.

**До сада си научио/
научила** – кратак
приказ знања која си
већ усвојио/усвоила

Припреми се за истраживање –
пажљиво прочитај шта је све потребно да понесеш од куће.

Провери претпоставке – упутство како да истражујеш одговор. Пажљиво га прочитај, изведи активности, запиши шта си запазио/запазила и изведи закључак.

ВРСНОСА ПРЕДПОСТАВКИ

1. Пото поседи, направи се од метата, најмалку идришти, гаси да постапи
напред и напушти јаду кај листите.

2. Дорички видиш стапи посуда.

ОТВЕТ САДЖАЧАНИЯ И ИЗБЕДДИ ЗАВАЛУТИК

Задоволен:

Задоволен:

Задоволен:

ШТО СМ СЕЈАНА/СКИНАНА И ОШАДЕНА

Када додирниш љадок три натеки љадоду с
јаком ѕидес, постигнеш да се користи љадон по-
силно напред од метата, зашто:

Када се потисне ѕид сите ви ќе поседи се
нападнати затрева. Ти значи да си јаден дес топоти
кој не можеш да го избегнеш на напред, кога ќе посу-
ди напредот и пролети крк на ѡига. Тамо сејат
јадотрка па пријателите никогаш не ќе нападнат
прекојдати.

Одтука ќе покажам се размножуваат нападните имајќи
исту топоту производите. Могат да бидејте спровед-
ени јадот. Зато скројте посудите и учини се храна ѕула,
прака или нечеј пране од метата.

Ако практикане правите јадот и материјали кои не
прекојдат дробот топоти. Тие материјали најдобре се
титулуват **изолатори**. Неко се, обикновено, обично из-
ложи ѕура или џада до не се склони угрожава енергија бидејќи за затревени
простории или за време распуштањето. Изолатори користат се некада тако
преко да садржат циркулација во корпа (најчесто бактерии и центри), јер и
воздушот проводи постојано. Газите изолатори најчесто погодија јадо
мадро (склона јадот). И тоа таксама води како трошток изолатор.

Ако некој земаши даји некојо време трепери, држи го топотот предвиди-
вост имајши најдоброто склонија комејти кутији за складирање.

**Шта си сазнао/сазнала у
огледима – запажања и
закључци након изведенних
огледа**

Познајте ли музичке инструменте? Ово је међусобне разлике, проширење различитог звука. Једа линија од тога да не пратите (изгубите), потпуно ће мислите о другим, магичним тоновима, затекнутих уважајући сваку звук.

Изложби сподне музике са звуцима и визуелним симболима инструменталног и музичког подела у складу према аутору. Музичка култура.

МУЗИЧАСКИ

Пријатељске музичке које прате звуке и тонове неким да учимо да викамо. Тамо музика са звуком дужине веб и [врхоподеснијим велектрумом](#). Тама жанар и трака дају већи тон. Никаде тренутком добијају и трака. Уколико је изгубите буба, попре њену. Зато се подсећајују дужинама, дубинама и затекнутима туменим тонима могу да биде изузетно различите висине, па и оне које су слушали тужним комарци или бубреци пре лете.

БУДИМЕ *

Интересантно је да су јужне индустрије савременог музичког полу. У величанственом граду симе налазију се то посебне органи звука па летњим узимају хранљиви цели пропаштавају одличним звуку. Крајеви неких инсталација често послушалије птичије која прелепи и пропевају звуци. Но пример, бубар-живач са склерозом 222 замаха кратким, а комарци 500-600 и зато добијама узесте звуке, који најактивирају напредностима, ако им јубо.

Да би црв или буба били знати звуци, морамо дувати кроз виши или из ударац. То издава спротивне ваздух у нима, стуживамо и разређавамо, због истегре да је црв прати.

Слатине воде у боли, ишчекавају смрт вишу ваздуха која испуштају у нима. Исто као што смо мешави дувачки виши да биској добијеме веће различите висине.

Вишији звуци у бубцима, изгубљенима или чвршћима, као и у црвима, [пуним](#) за музике [дужинским](#) струја који седеју.

Повежи са другим предметима

The page contains two illustrations. The top illustration shows a hand holding a ruler and a pencil, drawing a vertical line on a piece of paper. The bottom illustration shows a boy sitting at a desk, writing in a notebook with a pen.

Провери да ли си разумео/разумела –
са лакоћом ћеш одговорити на свако питање ако га пажљиво прочиташ, покушаш то да замислиш, упоредиш са оним што већ знаш и о свему добро размислиш.

САДРЖАЈ

ПОСМАТРАМО И ИЗУЧАВАМО НЕЖИВУ ПРИРОДУ

Изглед мог краја	8
Рељеф	11
Површинске воде. Воде мог краја	16
Течно, гасовито и чврсто стање воде. Кружење воде у природи	21
Пројекат о кретању	27
Кретање по правој и кривој линији	37
Брзина кретања и пређени пут	39
Све што нема подлогу или није обешено-пада	46
Падају ли предмети истом брзином?	51
Природни и вештачки извори светlostи	56
Светlost и сенка	61
Одређивање страна света	66
План насеља	74
Обележја географске карте. Географска карта Републике Србије	79
Сада знаш	84

ИСТРАЖУЈЕМО НЕЖИВУ ПРИРОДУ

Материјали у природи	86
Промене материјала	92
Брзина растворавања материјала	98
Топлотна проводљивост материјала	102
Мерење температуре	106
Утицај температуре на промене у ваздуху	110
Вода и друге течности као растворачи	116
Сличности и разлике међу течностима	122
Звук – део нашег живота	126
Различити звуци у природи и окружењу	130
Звук као информација	134
Заштита од буке	137
Сада знаш	140

ПОВРШИНСКЕ ВОДЕ. ВОДЕ МОГ КРАЈА.

До сада си научио/научила

Површинске воде могу бити текуће и стајаће.
Текуће воде су потоци, речице и реке. Код њих разликујемо леву и десну обалу, извор, корито, ток и ушће.
Стајаће воде су језера и баре.

ЗНАЊЕ +

Разликујмо речицу од речца! Када кажемо речица мислимо на мању реку, а када кажемо речца, мислимо на врсту речи (речца *ЛИ* и речца *НЕ*).

Посматрај цртеж. Закључи да ли су на њему приказане стајаће или текуће воде. Разговарајте у паровима како сте дошли до својих закључака.

Примећујеш да су на цртежу приказана места на којима воде избијају на површину. Заокружи их графитном оловком.

Две од три приказане воде на претходном цртежу имају свој крај, то јест придружују се већој води. Обележи где се воде уливају у другу воду тако што ћеш на том месту нацртати рибу по избору.

Потоци или реке који се уливају у већу реку или језеро називају се **притоке**.

Знамо да је **корито потока** најближе и најуже, а **корито реке** дубље и шире од **корита речице**. У квадратиће поред цртежа текућих вода упиши бројеве од 1 до 3, од најмање до највеће текуће воде. На линијама поред цртежа напиши која је текућа вода приказана: поток, река или речица.

 _____ _____ _____

Направи подсетник одлика текућих вода.

Допуни следеће реченице користећи речима: корито, извор, ток и ушће.

Да би вода била на површини земљишта, мора из њега да избије. То место назива се _____. Вода даље тече кроз удубљење у рељефу које се назива _____, а пут којим тече је њен _____. Он се завршава на месту где се поток, речица или река уливају у већу реку или језеро. То место се назива _____.

Роботић се спуштао чамцем низ реку и уживао у природи. Када је стигао до ушћа, пријатељ му је обећао награду уколико успе да одговори на његова питања. Помози роботу да освоји награду!

а) Да ли се шума налази на десној или левој обали реке?

б) На којој страни обале видиш насеље?

в) Наброј три домаће животиње које су на левој обали реке.

Пријатељ је ценио труд у изради задатака и поклонио роботу овај цвет.

Да ли си некада видео/видела овај цвет?

Сазнај његов назив и упиши га

овде. _____

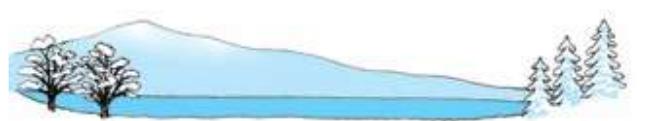
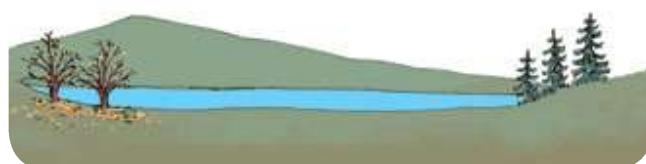
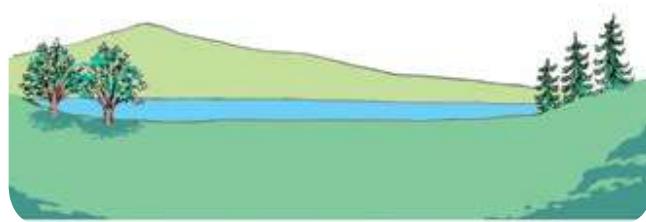
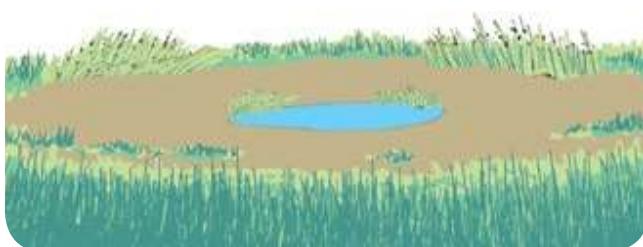
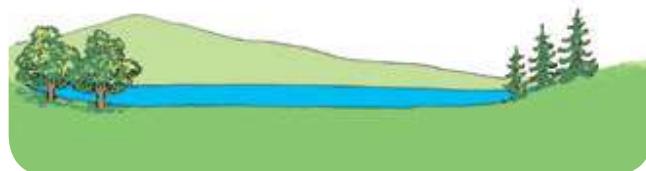
ПОДСЕТИ СЕ

Страну обале одређујемо тако што прво леђа окренемо извору (лице нам је тада окренуто у правцу тока реке) и раширимо руке. Лева рука ће показивати на леву обалу реке, а десна рука на десну обалу.

Приказани су цртежи стајаћих вода током годишњих доба, почев од пролећа.

1. Која врста воде је приказана у првој колони, а која у другој колони цртежа?

2. Шта је заједничко за обе групе цртежа?

3. По чему се разликују приказане воде током зиме?

ЗАЊУЧУЈЕШ

Бара и језеро припадају _____ водама. У њима вода _____ јер само испуњава _____ у рельефу. Током врелих лета може се десити да _____ пресуше. Зими се често догоди да _____ буду покривена _____, али по њему _____ безбедно ходати ни клизати јер _____. Баре су по величини _____ од језера, а по дубини _____.

ЗАДАТАК +

Одакле се „ствара“ вода у барама током пролећа?

ДОМАГИ ЗАДАТАК

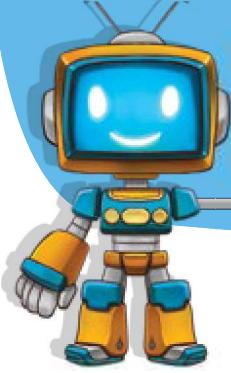
Покретна слика – чамац на реци (од извора до ушћа)

Стару свеску за вежбање или новине можеш поново употребити и то као материјал за игру. Исеци листове из свеске или неки други папир на мале правоугаонике. Стави их један на други, залепи их лепљивом траком или захефтај по крађој ивици. На сваком листу нацртај и обој реку. Почни да црташ на последњем листу у низу. Ту нацртај извор реке и чамац који плови. На свакој претходној страни мало помери чамац ка ивици свеске. Када стигнеш на почетак свеске, тј. када осликаш и прву страну на којој се река улива у неку другу реку, игра почиње! Стани покрај свог друга или другарице из клупе и истовремено окрећите листове. Чији ће чамац брже стићи до ушћа? Од чега то зависи?

Одговоре упиши на линијама испод.

ТЕЧНО, ГАСОВИТО И ЧВРСТО СТАЊЕ ВОДЕ. КРУЖЕЊЕ ВОДЕ У ПРИРОДИ

До сада си научио/научила

Воде у природи, као што су баре и језера, називају се стајаћим водама, а потоци, речице и реке текућим водама. То су све површинске воде.

Воде има и у земљишту, ваздуху и живим бићима.

Воду треба да штедиш и чуваш од загађења.

Вода коју користиш за пиће је бистра, провидна течност која нема укус и мириш.

У води се могу растворити, на пример, шећер и кукињска со, а не могу песак и јестиво уље.

Сада ћеш научити још нешто о води у природи. Погледај слике доле. На њима је приказано у којим се **агрегатним стањима** вода може наћи у природи.

лед

вода

водена пара

Вода се у природи, зависно од спољашњих услова, може наћи у три агрегатна стања: као **лед** (чврсто агрегатно стање), **вода** (течно агрегатно стање) и **водена пара** (гасовито агрегатно стање).

У којим приликама си у свом окружењу видео/видела лед?

Какви су спољашњи услови тада били?

Када си у свом окружењу видео/видела водену пару?

Какви су спољашњи услови тада били?

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

агрегатно стање

воде – израз се користи да опише стање у коме вода (или неки други материјал) може да се нађе у природи под одређеним спољашњим условима, а то су температура и ваздушни притисак

ПРИПРЕМИ СЕ ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ

ПРИПРЕМИ СЕ ЗА АКТИВНОСТИ

1. Понеси од куће четири пластичне чаше.
2. Узми метални лончић са поклопцем.
3. Замоли учитеља/учитељицу да припреми решо.
4. Замоли учитеља/учитељицу да узме коцке леда из фрижидера у школској кухињи. Три коцке леда нека стави у твоју пластичну чашу. С тим ледом ћеш даље да радиш.

НАПИШИ ШТА ОЧЕКУЈЕШ

Под којим условима вода прелази из чврстог агрегатног стања у течно, а под којим из течног агрегатног стања у чврсто?

Претпоставка 1 _____

Под којим условима вода прелази из течног агрегатног стања у гасовито, а под којим из гасовитог стања у течно?

Претпоставка 2 _____

ПРОВЕРИ ПРЕТПОСТАВКЕ

ПРОВЕРА ПРЕТПОСТАВКЕ 1

1. Пребаци једну коцку леда у другу чашу и посматрај шта се дешава с њом током времена.
2. У трећу чашу сипај до половине њене запремине хладну воду из чесме и у воду спусти другу коцку леда.
3. У четврту чашу сипај до половине њене запремине топлу воду из чесме и у воду спусти трећу коцку леда.

ОПИШИ ЗАПАЖАЊА И ИЗВЕДИ ЗАКЉУЧАК

Запажања: _____

Закључак: _____

ПРОВЕРА ПРЕТПОСТАВКЕ 2

1. Сипај мало воде из чесме у метални лончић. Замоли учитељицу да на решоу загреје воду до кључања.
2. Када вода прокључа, поклопи лончић. После неколико минута помоћу крпе скини поклопац. Погледај шта је на страни поклопца која је била окренута ка унутрашњости лончића.

ОПИШИ ЗАПАЖАЊА И ИЗВЕДИ ЗАКЉУЧАК

Запажања: _____

Закључак: _____

ЗАКЉУЧУЈЕШ

Огледи су показали да агрегатно стање воде зависи од спољашњих услова, тј. од температуре и ваздушног притиска. Загревањем лед се топи, тј. **топљењем** леда (воде која је у чврстом агрегатном стању) настаје вода у течном агрегатном стању. Температура при којој лед прелази у течно агрегатно стање назива се **температура топљења**. Када загревамо воду у течном агрегатном стању, она **испарава** и брже прелази у водену пару. Температура на којој вода кључа назива се **температура кључања**. При нормалном атмосферском притиску, температура топљења леда (тј. воде) износи $0\text{ }^{\circ}\text{C}$, а температура кључања воде је $100\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Из искуства знаш да вода испарава и на низим температурама од температуре на којој кључа. На пример, са оправних стаза вода испари иако не кључа, са ораног веша, такође, и он постаје сув. Међутим, на низим температурама испаравање је много спорије.

Водена пара, када се хлади, поново прелази у воду у течном агрегатном стању. Такву промену стања воде називамо **кондензовање**. Ако ставимо воду у замрзивач, она ће из течног агрегатног стања **хлађењем** прећи у чврсто агрегатно стање, тј. лед. Када се вода у течном агрегатном стању хлади, она ће мрзнути на истој температури на којој се лед топи, а то је $0\text{ }^{\circ}\text{C}$. Описане промене стања воде приказане су на слици на страни 24.

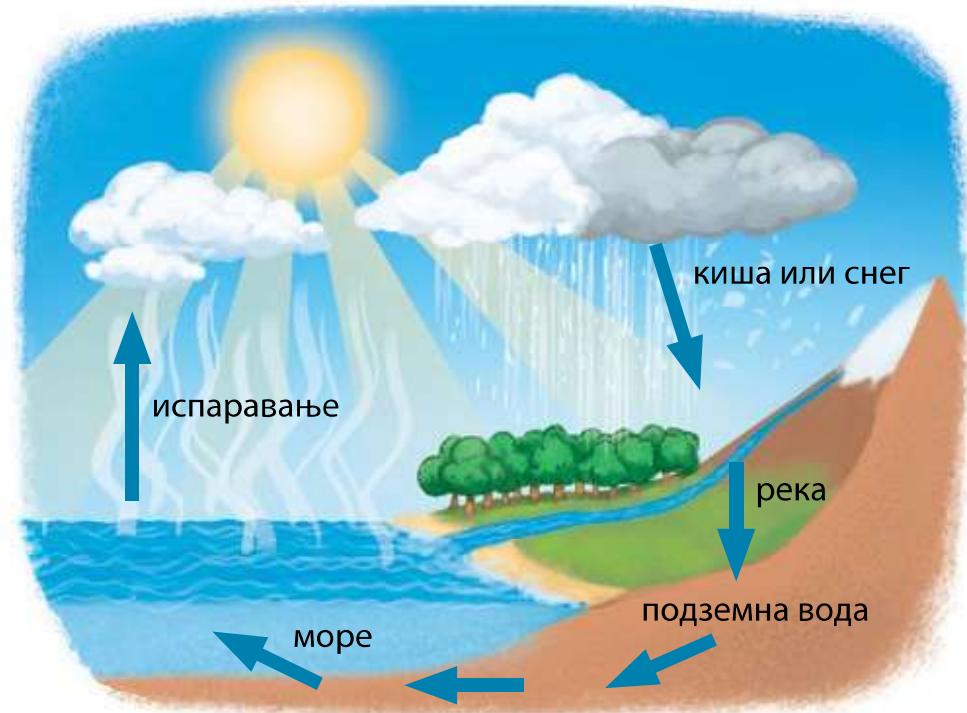
ЗНАЊЕ +

На слици поред постоји још једна нова реч: **сублимација**. Зими, када се остави влажан веш напољу, вода око влакана тканине замрзне, а веш се, под одређеним спољашњим условима, ипак осуши. Тада вода из чврстог агрегатног стања прелази директно у гасовито. И таква промена има свој назив. То је сублимација.

● Промене агрегатног стања воде

Описане промене агрегатног стања воде стално се дешавају у природи и повезане су са сталним **кретањем воде**. Вода се креће кроз земљу, потоцима доспева до река, рекама до других река или мора. Воде у природи испаравају, а у хладнијим слојевима атмосфере се хладе и формирају облаке. Из облака се враћају на површину земље у виду падавина, као што су киша или снег. Зато се каже да **вода у природи кружи**. Кружење воде у природи представљено је на слици испод.

● кружење воде у природи

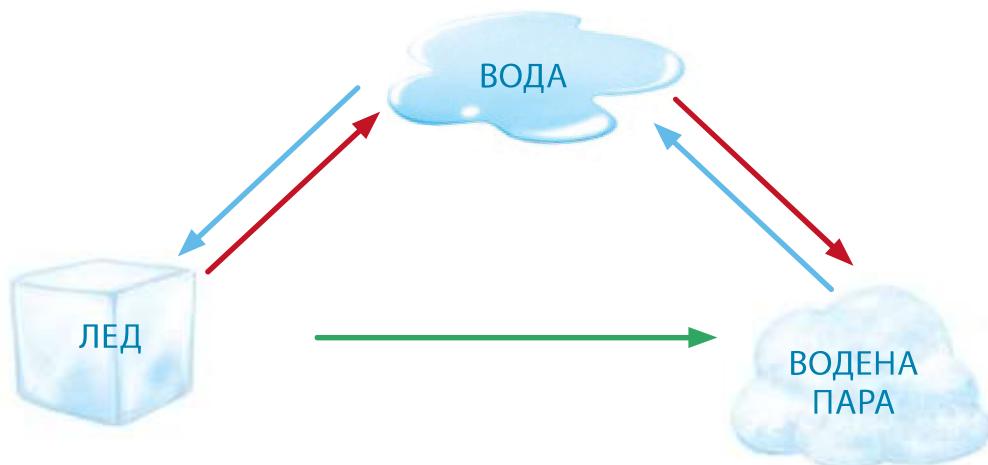
А САДА ПРИМЕНИ НОВО ЗНАЊЕ И ОДГОВОРИ НА ПИТАЊА

1. Ако би ти писао/писала уџбеник из Природе и друштва, шта би о води написао/написала испод следеће слике? Напиши то на линији испод слике.

2. Поред стрелица напиши називе оних промена које си ти изазвао/изазвала у огледима које си извео/извела.

3. Снешко Белић је почeo да сe топи. Колика је спољашња температура?

- a) 0°C
- б) нижа од 0°C
- в) виша од 0°C

Заокружи слово испред тачног одговора.

4. Напољу је температура 20 °C. Шта ће се десити с водом која се задржала на улици после прања цревом?

- а) Остаће на улици јер је спољашња температура нижа од температуре кључања воде.
- б) Испариће иако је спољашња температура нижа од температуре кључања воде.
- в) Замрзнуће се јер је спољашња температура нижа од температуре кључања воде.

Заокружи слово испред тачног одговора.

5. Каквим би ти цртежом представио/представила кружење воде у природи? Нацртај то у доњем правоугаонiku.

ВОДИЧ КРОЗ 2. ДЕО УЧБЕНИКА

- **Непознате речи –**
објашњење мање познатих
речи

Знање + – додатне информације и занимљивости

Домаћи задатак + –

До сада си научио/ научила – кратак приказ знања који си већ усвојио/усвојила.

Подсети се – понављање градива из претходног разреда

Закључујемо – твоја претходна знања о некој појави, искуство из свакодневног живота, сазнања након извођења огледа и истраживачких активности, размишљања и разговори са друговима/другарицама.

БЕЗБЕДНОСТ У САОБРАГАЈУ

Имајући у виду да је већина детета изложена ризику да се уздрже у саобраћају, нека смо њима наставити да им дајемо информације пре више од 25 година. На пример, да иште довољно разговарати телефоном да поузданији.

Сигураност у тојас гулаву чува

Погодиће ли је да вишији деца нападају според возача. Малчићи су најчешће у стварањима грађанством, погледајте. Све су толико интересовани да буду виши. Такође су пропуштавају да путују на задњем подножју аутомобила, баш како и путници у аутобусима, који су лежаји. Неки су, посебно недовољно познати како су сваке већине везивања требају.

Иако је дужност отца да сачуваје гулаву чуву до тогаш вишије, али ће то спаси и другим наредним и одраслим. Малчићи и да им донесемо срећнији пут.

1. Погодиће су па мала комади (премајући) да су вишији деца да се пренесу (погледајте). Јутка је неко најпознатији део вишијих детета. Погодиће да ћеју вишији деца да поруче и она да, нако пода да су путници, извршију поглед.
2. Стави путник у возило и покажи га као возника топовим гуравом. Како путник ступи? Шта ће бити са путним кода се возници неће вратити? Као да се најави да покрене Гураверија.
3. Мислиће ли Гулавима путне дистрибуторе да дозвољавају у саобраћају пратњу возачу или током превоза возача? Шта су путници дају путничима?
4. Докуји путник појас. Дебљи путник пратијући првог срећнији пут и крозног дистрибутора за возаче. Млади путници самим вишима до сопствен напор. Потом пратију у возништву код возача и уз помоћ кретања испод једног уз други пратију.
- Највишији путови можемо да стечемо после извршења оптуда. Образи- џеши ће да извршију подесе у току вишијег возања.

72

Безбедна игра и рекреација

Да би ишла у реализација вите подстакност и утицаје, морамо се посматрати у некој проматраци. Она ће имати и тоби, али и истакнући су најјаснији, збогу.

Одак што трошак, најчешће се рекреирају волнима бацивима, трошаком, рокером. Данас је одрасли се користију овим средствима у граду који су трошак и бацив на стапеништима појавио и кога, начињавају, да трошак арх. Само неоправдано и бешумно „протубу“ перед њи.

Ако волна блокир или роене, трябва да има и заштита какъв да се упражнява последствие при това. Треба защитата да еташи. Нека си думи езлобие и склонност към нюки! Медсестри водят раждане и други, Маня дада, старши, инвалидари. Ще, без оброка на то аз си упражн, стимулени масажи на спиралено съединение стави, ще си учихът възможности.

SARAH'S SPOTLIGHT

Недавен градеж, а посебно високо, не може да подчертаващо. Ќо са посебно забројани дечаки који се заједнички пут ристорија до монумента за крстушење. Високите се креираат крденичији бројници који настапувају да ги кријат, што ги вешикават премногоместо, правдат крстата. Тријумфалнији тимусти настапувају да ги кријат крстите. Тада им јасне сите утешувајущи парни и изненадувајући јаснути. Све се видети видети у општу са пушти.

Провери да ли си разумео/разумела –
са лакоћом ћеш одговорити на свако питање ако га пажљиво прочиташи, покушаш то да замислиш, упоредиш са оним што већ знаш и о свему добро размислиш.

Безбедна игра и рекреација

Да би игра и рекреација биле заједничко и узичавање, морају се поштова-
ти нека правила. Ова штета и тоба, али и инсталације су најбоље. Терену.

Одакле да тројаш, најчешће се рекреирају између близака, пријатеља,
ролери. Домац и гостите како пропуштеју средину уграде користе тројашет
безбедни најавногенски појам и вако, најчешће то је тројаш.
Само неизвештани и безбедни „тројаш“ поједиши.

Ако волите близаке или ролере, требајте бити да имате
и заштиту када ће се узбуђени подсећати под ногу.
Трећа заштита којима, најчешће, стварају забаве и
племенитост је узимање дрвних и другачијих, маји-
дана, стапака, велодрома леса, без обзира на то да
је у парку, стадиону или улица са споредно-занатским
Станцима, па се учествује у сабиркама.

ЗВАЧУЧИКЕ

Индјански предајет, а посебно женима, не може са
одредом изоставити. Зато посек са собрађејима једва
заслужи похваст, растерје са момантној коначији до
изустављива. Веома коре се крећеју правилним бројевима
додати настрада и краје, паје с њима и дајују спо-
неји поглавар, први поглавар. Понекада се овакој
пуноти настрадају да се крећу крајем. Тада је ажете
ситуација да и хладнијији јаснији. Све са по више
види у ондају са путом.

ПРОВЕРИ ДА ГДА СА РАЗВИЈЕВА/РУЗИВАЕВА

1. На средини колице је линиски појасић. Колице најчешће на пропреку је
напоји са застивачем. Шта ће додати? Задесију склоје испод линиског
појасића.
2. Линта остаје отворене на средини.
3. Линта се отворију да примије правну страну колице.
4. Линта се отворију на јакву страну колице.
2. Кола катајију док обилежавају стапе, коримајују ваздух?
3. Кадају са гуменом катајију док обилежавају стапе, коримајују ваздух?

Задатак + – сложенији,

занимательные задания

Ниховим решавањем ћеш развијати своје мишљење и вештине учења. Тако ћеш лакше и дуготрајније усвојити знања.

А сада провери ново

А сада провери ново
знање и одговори на

**Знаваје и одговори на
питања** – одговори на
питања и провери да ли си
разумео/разумела лекцију.

САДРЖАЈ

НАПРЕДУЈЕМО

Оријентација у времену	8
Садашњост, прошлост, будућност	13
Историјски извори	16
Породична прошлост и знаменити људи из твог краја	21
Људи у нашој домовини	27
Обавезе и права људи	30
Обичаји и суживот	33
Начин живота данас и у прошлости	36
Сада знаш	44

ПОТРЕБНИ СТО ЈЕДНИ ДРУГИМА

Село и град	46
Делатности	48
Производне и непроизводне делатности у селу и граду	56
Повезаност и међусобна зависност села и града	59
Врсте, намена и значај саобраћаја	64
Безбедност у саобраћају	72
Сада знаш	74

НЕГУЈЕМО ЖИВУ И НЕЖИВУ ПРИРОДУ

Животна станишта и животне заједнице	76
Копнене природне животне заједнице-шуме	78
Копнене природне животне заједнице- ливаде и пашњаци	87
Водене природне животне заједнице	96
Култивисане животне заједнице у сеоским срединама и мањим градовима	103
Култивисане животне заједнице у градовима	112
Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима	118
Сада знаш	122

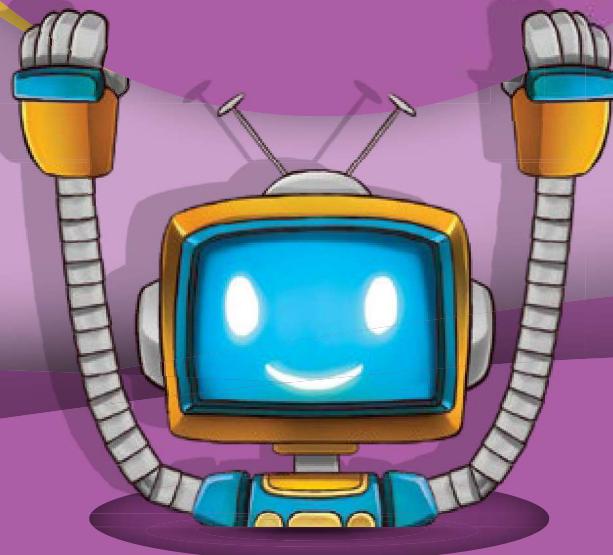
ШТИТИМО ПРИРОДУ И СЕБЕ

Значај и заштита земљишта и копнених животних заједница	124
Значај и заштита воде и водених животних заједница	129
Чување животне средине правилним одлагањем отпада и рециклажом	135
Утицај окружења на здравље и живот	139
Утицај живих бића на човеково здравље и живот	144
Сада знаш	148

НАПРЕДУЈЕМО

КЉУЧНЕ РЕЧИ

- временске одреднице
- прошлост ● садашњост ● будућност
- историјски извори ● становници
- народи ● права ● обавезе

ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ

До сада си научио/научила

- 1 секунд = док пукнеш прстима
- 1 минут = 60 секунди
- 1 дан = 24 часа
- 1 седмица = 7 дана
- 1 месец = 28, 29, 30 или 31 дан
- 1 година = 365 или 366 дана

Допуни реченицу: Твој наставни дан је подељен на часове који трају по _____ минута и одморе који трају по _____ и _____ минута.

Направи план временског трајања својих недељних активности.

У празно поље упиши колико се времена у току дана бавиш том активношћу.

	понедељак	уторак	среда	четвртак	петак	субота	недеља
домаћи задаци и учење							
играње							
спорт							
дружење							
кућни послови							
спавање							

Колико се сати недељно бавиш:

1. спортом _____
2. учењем и израдом домаћих задатака _____
3. играњем _____

Упореди своје податке с подацима другара из одељења. Ко у одељењу проводи највише времена у спортским активностима?

Ко се највише игра у одељењу?

Питај одрасле особе из свог окружења колико треба да трају ове активности и зашто толико.

Неке промене у природи се стално понављају. Најуочљивије промене јесу смена годишњих доба и смена обданице и ноћи. Те промене у природи омогућавају људима да се оријентишу у времену.

Шта мислиш, на који начин су људи уочили постојање годишњих доба? Како су их разликовали?

Шта мислиш, како су људи одређивали кад почиње и кад се завршава дан?

ПОДСЕТИ СЕ

Како се мења дужина сенке у току дана? Како зnamо да је подне? Убоди један штап у земљу на сунчано место и прати, измери и запиши дужину сенке неколико пута у дану. Погледај цртеж на страни 58 првог дела уџбеника. На линијама опиши шта си запазио/запазила.

7 часова: _____

12 часова: _____

19 часова: _____

У другом разреду си научио/научила да су људи, ради лакшег рачунања и планирања времена, осмислили календар. **Календар** је запис свих дана, седмица и месеци у једној години.

Повежи са другим лекцијама.

ЗНАЊЕ+

САТОВИ КРОЗ ВРЕМЕ:

- **Сунчани сат** (подсети се, описан је у првом делу књиге)
- **Водени сат** (мерење времена спорим испуштањем воде кроз мали отвор на дну лонца). Ознаке у лонцу су показивале колико је времена прошло.
- **Пешчани сат** се састоји од две стаклене кугле које су повезане узаном цевчицом. Горња кугла је напуњена ситним песком који цури кроз узани пролаз у доњу куглу одређено време. Када сав песак исцури у доњу куглу, сат се окрене наглавачке и поново мери време.
- **Савремени сат** може бити дигитални и механички.

2020. година
КАЛЕНДАР

јануар	фебруар	март	април
п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	п у с ч п с н 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29	п у с ч п с н 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	п у с ч п с н 1 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
мај	јун	јул	август
п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31
септембар	октобар	новембар	децембар
п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29	п у с ч п с н 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

Окачи календар текуће године на место које изабереш и убележи рођендане свих другара и другарица у одељењу.

Направи рођендански поклон за сваког другог/другарицу. Он може да садржи слике, цртеже, стихове или лепе речи које ће слављеник/слављеница залепити у свеску.

Датум је редни број дана, месеца и године. Може да се пише на три начина. На пример:

26. 11. 2020.

26. XI 2020.

26. новембар 2020.

Коју разлику уочаваш у начину писања датума?

Једна година има 12 месеци. Погледај календар за текућу годину. Којим данима је био или ће бити 31. у месецу?

Учио/учила си да година има 365 или 366 дана. Знаш да је преступна она година која има 366 дана, то јест она у којој фебруар има 29 дана.

Да ли је година преступна можеш и сам/сама да израчунаш.

Преступна је година чије су последње две цифре дељиве са 4.

2019. година – није дељива са 4 (19 не може да се подели са 4).

2020. година – јесте дељива са 4 (20 подељено са 4 је 5).

Закључујемо, 2019. година није преступна, 2020. година јесте преступна.

ЗАДАТАК +

Наведи године које су биле преступне од твог рођења до данас.

Деценија је временски период од 10 узастопних година.

Провери ко од твојих другара има једну деценију живота. Израчунај за колико ћеш дана ти напунити 1 деценију или колико дана имаш више од ње.

Направи у свесци табелу у коју ћеш унети својих првих 10 година или своју прву деценију. Упиши по 2 ствари које си те године научио/научила. Уколико ти је потребна помоћ при изради табеле, потражи је од укућана.

ЗАДАТАК +

Животни век свих животиња није исти. У табели су дате могуће године неких животиња. Упиши колико је то деценија и година.

животиња	године живота	деценије и године живота
миш	3	
коњ	62	
коза	18	
канарица	24	
корњача	123	
крпљ	4	
рак	30	
дивља свиња	27	

Које од наведених животиња могу да живе дуже од 2, а мање од 5 деценија?

Просечан животни век човека је 79 година. Уз надзор одрасле особе потражи на интернету или у енциклопедијама које животиње живе приближно дуго као и човек.

Век је временско раздобље од 100 година.

Век = 100 година = 10 деценија

Ти живиш у 21. веку. Почео је 2001. а завршиће се 2100. године. Ти си рођен/рођена у њему, али твоји родитељи нису. Рођени су у прошлом, 20. веку.

Израчунај колико су година старији чланови твоје породице живели у прошлом, а колико живе у садашњем веку.

Учио/учила си да одредиш који број припада којој десетици.

На пример: број 36 припада 4. десетици.

На исти начин се одређује припадност неке године живота некој деценији.
На пример: Ана има 36 година. Она је у 4. деценији живота.

Задај сличне примере другу/другарици из клупе.

Временска лента је линија попут бројевне праве на којој су приказане године или датуми догађаја поређани оним редоследом којим су се догодили.

Обележи на ленти времена године живота свих твојих укућана.

Истражи и запиши које су се промене десиле у твом крају у последњих 10 година. (На пример, реновирана је школа пре 3 године, направљен је вртић пре 8 година...)

домаћи задатак

Објасни пословице. Објашњења запиши у свеску.

- Што можеш данас, не остављај за сутра.
- Време је највећи господар.
- Во се веже за рогове, а човек за реч.

САДАШЊОСТ, ПРОШЛОСТ, БУДУБНОСТ

До сада си научио/научила

За одређивање времена користимо и термине:
прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра.

Прошле догађаје можемо поделити:

- На оне којих се добро сећамо, јер су се десили пре неколико месеци, дана, сати или минута. Они припадају твојој **бликој прошлости**.
- На оне који су се десили пре неколико година и припадају твојој **даљој прошлости**.
- На оне који су се десили пре много година или пре много векова и припадају **далекој прошлости**.

Разговарај с другом/другарицом из клупе о догађајима из ваше ближе прошлости.

Наведи и опиши догађаје које сте обоје доживели.

- рад у пару на часу

Нека ти учитељ/учитељица помогне у истраживању далеке прошлости твоје школе. Опиши шта си занимљиво открио/открила.

Све оно што ти се дешава у животу, сада, припада **садашњости**. Шта радиш у овом тренутку?

Будуће догађаје можемо поделити:

- На оне који ће се догодити у наредних неколико сати, дана или месеци. Они припадају **бликој будућности**.
- На оне који ће се догодити за неколико година и припадају твојој **даљој будућности**.
- На оне који ће се догодити за много деценија или за много векова и припадају **далекој будућности**.

Испланирај и опиши своје активности за наредни викенд.

● уживање у природи

● породично дружење

Шта би волео/волела да постанеш кад порастеш? Које ће бити твоје захтимање? Где ћеш живети?

● кошаркаш

● библиотекарка

домаћи задатак

Замисли и нацртај у свесци како ће изгледати школа у далекој будућности.

